

(باسى 1 – بەتتە)

شىنجاڭ — جۇڭگونىڭ لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ، ۋىشقارلىقنى الاستاۋ كۆرەسىنىڭ نەگىزگى مايدانى. ئېىر مەزگىلدەن بەرى، شىنجاڭ لاڭكەسـ ـتىك، ۋىشقارلىق اپاتىنان اۋىر زارداپ شەگىپ، حالقتىڭ ئومىرىنىڭ ھاۋىپسىزدىگى اۋىر قاتەركە ۋىشردى. شىنجاڭ تۇبىرىنەن وڭاۋ مەن ۋىستىنەن وڭاۋدى قاتار يىگەرۋدەن جازىباي، سوققى بەرۋ مەن ساقتانۇدى بىرلەستىرىپ، زاڭ بوينىشا كاسىپـ ـتىك شەبەرلىككە تارىيەلەۋ – باۋلۇ ورتالىعن (توـ مەندە قىسقارتىلىپ “تارىيەلەۋ – باۋلۇ ورتالىعى” دەلىنەدى) قۇرۇ ارقىلى، كاسىپتىك شەبەرلىككە تارىيەلەۋ – باۋلۇ قىزمەتىن (تومەندە قىسقارتىلىپ “تارىيەلەۋ – باۋلۇ قىزمەتى” دەلىنەدى) ورسىتەـ ـتىپ، لاڭكەستىكىنىڭ، ۋىشقارلىقنىڭ ئوربىتىن، ئورشىتىن توپىراعن جانە شارت – جاعدايىن كۇش سالا جويىپ، لاڭكەستىك قىيمىلداردىڭ كوپ، غىيى تۇلۇ بەتالىسن ئونمىدى تەجەپ، ئار ۇلت خالقـ ـنىڭ ئومىر سۇرۇ ۇقىعى، سالاماتتىق ۇقىعى، دامۇ ۇقىعى سىياقتى نەگىزگى ۇقتىقارن بارتىشا قامتامـ ـلىق سىز ەتىپ، لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ، ۋىشقارلىقنى الاستاۋ كۆرەسىنىڭ ماڭىزدى كەزەڭدىك جەڭسىنە قول جەتكىزدى.

ئېىرىنىشى، تارىيەلەۋ – باۋلۇ قىزمەتىن ورسىتەتۇ – ئسوزسىز بولانن بەتالىسن

لاڭكەستىك، ۋىشقارلىق شىنجاڭدا ۇزاقتان جالعاسىپ كەلەدى. 20 – عاسىردىڭ باسنان 40 – جىلداردىڭ سوڭىنا دەيىن، ۇلتىتىق بولشەكتەۋشى كۇشتەر، ئدىنى ۇشقارى كۇشتەر “پانتۇركىزم”، “پانسىلامىزم” وي اعىمىنان پايدالانىپ، شىنجاڭدا “ساياسى مەن ئدىن بىرلىككە كەلگەن” “شەخس تۇركىستان” مەمەلكەتنن قۇرۇعا سۇقتاندى. ۇان ئتۇرلى “شەخس تۇركىستانىش” كۇشتەر جۇڭگونى بولشەكتەۋ ماقساتنا جەتتۇ ۇشىن، ئدىنى ۇشقارلىقـ ـتى ۋاعىزداپ، ئېىرسىپىرا زورلىقتى كۇش لاڭكەسـ ـتىك قىيمىلدارىن جۇرگىزدى. وىسدان كەينىگى ئېىر– شاما ۇزاق ۇاقىت شىندە، ئدىنى ۇشقارلىقتىڭ شىنجاڭعا ىسىڭىپ كىرۋى ەشقاشان توقتاماي، زورلىقتى كۇش لاڭكەستىك قىيمىلدار ۇتىق – ۇتىق تۇلىپ تۇردى.

20 – عاسىردىڭ 90 – جىلدارىنان بەرى، لاڭـ ـكەستىكىنىڭ، ۋىشقارلىقتىڭ دۇنيە جۇزىندە ئورۇشى ۇدەي ئتۇسىپ، ادامزات قوعامىنا ۇىر اپات اكەلـ ـدى. امەرىكا قۇراما شتاتتارى، ۇلى برىتانىيا، فرانسىيا، گەرمانىيا، يىپانىيا، بەلگىيا، رەسەي، تۇركىيا، ەگىيەت، ئۇندىستان، ىندونەزىيا، جاما زەلاندىيا، شىرلانكا سىياقتى دۇنيە جۇزىندەگى كوپتەگەن ەلـ دەردە جانە وڭىرلەردە ۇشقارلىقتىڭ نىقالىنا ۇشرا– عان زورلىقتى كۇش لاڭكەستىك شابۇل دەلولارى (وقىيغا) تۇلىپ، كوپتەگەن ادامدى ئولم – جىتىمگە جانە ۇىر مال – مۇلىك شىعىنىنا دۇشار ەتىپ، دۇنيە جۇزىنىڭ بەيىتىشلىكىنە ورەسكەل قاتەر ئتوندىرىپ، ادامزات قوعامىنىڭ دامۇىنا كولهڭكە ئتۇسىردى.

تولقىسىز ساناق بوينىشا، 1990 – جىلدان 2016 – جىلدىڭ سوڭىنا دەيىن، ۇلتىتىق بولشەكتەۋشى كۇشتەر، ئدىنى ۇشقارى كۇشتەر، زورلىقتى كۇش لاڭكەستىك كۇشتەر جۇڭگونىڭ شىنجاڭ وڭىرىندە جارىلىس تۇدىرۇ، جاسىرىن ئولتىىرۇ، ۋ سالۇ، ئورت قويۇ، شابۇل جاساۋ، دۇربەلەڭ تۇدىرۇ، بۇلىك شىعارۇ سىياقتى جەلىلەس زورلىقتى كۇش لاڭكەستىك دەلولارن (وقىيغا) نەشە مىڭ رەت جوسپارلاپ، اتقارىپ، قىرۇار جازىقىسىز بۇقارانى زىيانكەستىككە ۇشىراتتى، نەشە جۇزدەگەن قوعام ھاۋىپسىزدىگى خالىق ساقشىسى قۇربان بولدى، مال – مۇلىك زىانى ئىپتى سەسىپىز.

لاڭكەستىكىنىڭ، ۋىشقارلىقتىڭ تۇلۇدىنىڭ كۆر– دەلى خالىقارالىق، ەل ئشى استارى بار، ول ساياسى، ەكونومىكا، مادەنىيەت سىياقتى ئتۇرلى جاڭ– تاغى فاكىتورلاردىڭ نىقالىنا ۇشرايدى، بەلگىلى ئېىر مەمەلكەتپەن، بەلگىلى ئېىر وڭىرىمەن، بەلگىلى ئېىر ۇلتپەن، بەلگىلى ئېىر دىنپەن، بەلگىلى ئېىر قوعامدىق تۇزمىمەن قاتىسىسىز – لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ، ۋىشقارلىقتى الاستاۋ ئارى ەلەمدىك تا– قىرىپ، ئارى ەلەمدىك قىبن ماسەلە. ۇزاق جىلدار– دان بەرى، كەيىىر مەمەلكەت پەن وڭىر ئونمىدى تۇردە لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ، ۋىشقارلىقتى الاستاۋ ئۇشىن، ئوزىنىڭ ئىس جۇزىندىك جاعدايىن نەگىزگە الا وتىرىپ، لاڭكەستىككە، ۋىشقارلىققا سوققى بەرۋدىڭ جانە ودان ساقتانۇدىڭ ناقتى جولى جانە ئادىسى جونىندە بەلسەنە نىزدەنىس جا– ساعانىمەن، اركىمىڭ تارىجىي مادەنىيەت ئادىستۇرى، ەكونومىكىالىق، قوعامدىق دامۇ دەڭگەيى، ازاماتتار–

شىنجاڭنىڭ كاسىپتىك شەبەرلىككە تارىيەلەۋ – باۋلۇ قىزمەتى

(2019 ـ جىل 8 ـ اي)

جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسى مەملەكەتتىك كەڭەس اقيقات كەڭەسى

نىان بوساتۇعا بولمايدى، ولاردىڭ قالىپتى قوعامدىق ومىرگە توعىسۇنا مۇمكىندىك جاساتۇعا شارامىز قالامىز، ولاردىڭ وزدەرىن اناعۇرلىم جاقسى دامىتۇدى جۇزەگە اسىرۋى مۇمكىن مەمەسى.

قاناق احوال جانە كۇردەلى جاعداي الدىندا، شىنجاڭ لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇدا، ۋىشقارلىقنى الاستاۋدا تۇبىرىنەن وڭاۋ مەن ۋىستىنەن وڭاۋدى قاتار يگەرۋدەن جازباي، از ساندى اۋىر زورلىقتى كۇش لاڭكەستىك قىلمىستارعا زاڭ بوينىشا قاناق سوققى بەرۋمەن بىىرگە، ئدىنى ۋىشقارلىقپەن جۇ– عىمدالغانداردى، زاڭعا قايشى جەڭىل قىلمىس جاسا– عانداردى مۇمكىندىگىنشە تارىيەلەدى، قۇتقاردى. زاڭ بوينىشا تارىيەلەۋ – باۋلۇ ورتالىعن قۇرىپ، تارىيەلەنۇشلىەرگە جۇبىلى تارىيەلەۋ – باۋلۇ جۇرگىزۇ زورلىقتى كۇش لاڭكەستىك دەلولارنىڭ (وقىيغا) كوپ، غىيى تۇلىدى، سونداي – اق دەلولارعا شاتىلغان ادام كوپ، نىقال جاساعان قاۋىمى كەڭ بولىپ، لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ، ۇشقا– رىلىقتى الاستاۋ جاعدايىنىڭ اۋىر بولۇىنا اپىارپ سوقتى.

ئدىنى ۇشقارى كۇشتەر دىنگە سەنەتنن بۇقارا–

نىڭ دىن تۇرالى قاراپايمى سۇيىسپەنشىلىكىنن پايد–

ىدالانىپ، سول جەىرلەردەگى دىنگە سەنەتنن ادام–

ىلاردىڭ كوپ بولۇى، سىرتپەن بارسى – كەلىسى تۇيىق، ەگىن، مال شارۋاشلىغىنىڭ جۇمىسىپەن قامتۇى شەكتى، ىنفورماتسىيا جابىق، وسى زامانى عىلم – ئېلىم كەمىشل بولۇ سىياقتى ويبەكتىۋ فاك– تورلارعا سۇبەنىپ، ئدىنى ۇشقارلىق تاراتتى. ئدىنى ۇشقارى كۇشتەر ئدىن قايمىدلارن، ئدىن جوسىنلارن قالاعانىششا بۇرمالاپ، ۋىشقارلىقتى دىنگە تاڭىپ، دىنگە سەنەتنن قالىڭ بۇقاراعا تاڭىپ، قوعامدىق ومىرگە تاڭىپ، زاپىرلى بىلىكتى اۋدارىپ تاستاۋعا ايتاقتاپ، شارىعات ۇستەمدىك جۇرگىزەتنن مەمەلكەت قۇرۇعا ورنىدى. ئدىنى ۇشقارى كۇشتەر بارلىق زاپىرلى كوزقاراستار مەن وسى زامانىعى وركەنىيەت جەمىستەرىن تەبىستەپ، “غازاۋات جۇرگىزىپ، ئدىن جولنا ئوزىن اتاغاندار ۇجىباققا كىرەدى” دەگەندى ۋاعىزداپ، ايتىلمىس “جات دىندەگىلەردى”، “ئدىننىن ساتقانلاردى” زا– قىمداپ، ئولتىرىپ، سول جەىرلەردەگى قالىپتى ئدىنى قىيمىلداردىڭ ورەسكەل وپىراندالۇىنا، ورتا جولداى، دۇرىس سەنىدەگى ئدىنى قايراتكەرلەر– دىڭ قاپايىلانۇىنا، زىيانكەستىككە ۇشراۋىنا، ئىپتى ولىتىرىلۇىنە اپارىپ سوقتى. ئدىنى ۇشقارلىقتىڭ نىقالىندا، دىنگە سەنەتنن كوپتەگەن بۇقارانىڭ ھويىنىنا اۋىر رۇحانى بۇعاۋ سالىنىپ، قالىپتى ئوند– رىس پەن نۇرمىس ورەسكەل كىلىگۇگە ۇشىراپ، قوعامدىق، ەكونومىكىالىق دامۇ اۋىر نەجەۋگە تاپ بولدى.

دىنگە سەنەتنن بۇقارانى رۇحانى جاققان مەڭ– گەرۋدى كۇشەيتتۇ ۇشىن، ئدىنى ۇشقارى كۇشتەر دىنگە سەنەتنن بۇقارانى مەمەلكەتتە ئېىر تۇتاس قولدانىلاتىن ئىل – جازۇدى ۇيرەنۇدەن باس تارتۇعا، وسى زامانىعى عىلم – بىلىمھەردى قاقپايد– لاۋعا ۇزدىكىسىز ايداپ سالىدى؛ ايتىلمىس “ئدىن جورالعىسىن، وتباسى جورالعىسىن” بۇرمالاپ جاساپ، ونى وزدەرىنىڭ ارەكەت ولىشەمى ەتىپ، مەمەلكەتنىڭ نەگىزگى زاڭپەن جانە زاڭىدارمەن قارسلاستى؛ “و دۇنيە ماڭدايىغا جازۇلى” دەگەن– دى ۋاعىزداپ، دىنگە سەنەتنن بۇقارانى جۇمىس شەبەرلىكتەرىن ۇيرەنۇدەن، يگەرۋدەن، ەكونومى– كالىق جاعدايىن جاقسارتۇدان، ئوزىن دامىتۇ قابىلە– تىن وىسرۇدەن باس تارتۇعا ازدىردى. كوپتەگەن بۇقارا مەمەلكەتتە ئېىر تۇتاس قولدانىلاتىن ئىل – جازۇ قابىلەتنە يە بولمادى، زاڭ تۇرالى نەگىزگى بىلىمھەردى يىگەرەمدى.

ئدىنى ۋىشقارلىقتىڭ ئسىڭىپ كىرۇىندە جانە مەڭگەرۇىندە، كوپتەگەن ادام لاڭكەستىك قىيمىلعا، ۋىشقارى قىيمىلعا قاتانىستى نەمەسە قاتىناسۇعا ايتاقتالدى، ماجبۇرلەندى، شىرعانلدى، ئىىراق كە– نامى جەڭىل بولدى، ياكى ناقتى قاتەرىلى زارداپ تۇدىرمادى؛ كەيىىر ادامدار لاڭكەستىك قىيىل قىل– مىسىن جاساعاندىعى، ۋىشقارلىق قىلمىسىن جاساغان– دىعى سەبەپتى قىلمىسى تۇرقاتاندىرىلپ جازالان– دى، ئىىراق ولار ئدىنى ۋىشقارلىقتىڭ شىرماۋىنان ئۇزىلدى – كەسىلدى قۇتىلا العان جوق. وسى ايد– تىلغان ادامدار ئدىنى ۋىشقارلىقتىڭ ۇىنا تەرەڭ ۇلانغاندىقتان، قالىپتى ئومىر مەن زاڭنىڭ شەگى تۇرالى اقىلدىق تانىم قابىلەتنەن اچىرىلدى، ەگەر ولارعا بەلسەنە ارالاسۇ شاراسى قولدىنالىھاسا، ولاردى ھويىنىنداى ئدىنى ۋىشقارلىقتىڭ اجىرىغىس–

شىنجاڭنىڭ تارىيەلەۋ – باۋلۇ قىزمەتى

سىستەر ساياساتى مەن تارىيەلەۋ، قۇتقارۇ باعىتىن ايد– گىلەيدى. تۇبىرىنەن وڭاۋ مەن ۋىستىنەن وڭاۋدى قاتار يىگەرۇ پرىنسىپىن دايەكتىلەندىرۇ ئۇشىن، جۇڭگونىڭ زاڭىدارى مەن جەرگىلىكتى زاڭ ەرەجە– لەرىندە لاڭكەستىك قىيمىلدارعا، ۋىشقارلىق قىيمىلدارعا قاتىناسقاندارعا باعىتتاي وتىرىپ كۆمەكتەسۇ – تارىيە– لەۋ، تارىيەلەۋگە ورنالاستىرۇ سىياقتى شارالار بەلگىلەنگەن.

شىنجاڭ «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ زاڭى»، «شىنجاڭ ۇيعۇر اۆتونومىيالى رايونىنىڭ «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ زاڭىن» اتقارۇ ئادىسى»، «شىنجاڭ ۇيعۇر اۆتونومىيالى را– يونىنىڭ ۋىشقارلىقتى الاستاۋ ەرەجەسى» سىياقتى زاڭ، زاڭ ەرەجەلەرگە نەگىزدەلە وتىرىپ، تارىيە– لەۋ – باۋلۇ ورتالىعن قۇرىپ، كۆمەكتەسۇ، تارىيە– لەۋ قىزمەتتەرىن ورسىتەتتى. قازىر تارىيەلەۋ – باۋلۇ ورتالىعنا كىرگەن تارىيەلەنۇشلىەر 3 تۇردەن قۇرالادى؛ ئېىرىنىشى، لاڭكەستىك قىيمىلعا، ۇشقارد– لىق قىيمىلعا قاتىناسۇعا ايتاقتالغاندار، ماجبۇرلەنگەن– دەر، شىرعانلغاندار نەمەسە لاڭكەستىك قىيمىلعا، ۋىشقارلىق قىيمىلعا قاتىناسقان، كىناسى جەڭىل، قىلمىس قالىپتاستىرا قويماغاندار. ەكىنشى، لاڭكەس– تىك قىيمىلعا، ۋىشقارلىق قىيمىلعا قاتىناسۇعا ايتاقتال– عان، ماجبۇرلەنگەن، شىرعانلغان نەمەسە لاڭكەس– تىك قىيمىلعا، ۋىشقارلىق قىيمىلعا قاتىناسقان، رەال قاتەرى بار، ئىىراق ناقتى قاتەرىلى زارداپ تۇدىرا قويماغان، سۇبىيەكتىۋ قاتەرى تەرەڭ مەمەسى، قىلمە– سىن تانغان، قىلمىسىنا وكىنگەن، زاڭ بوينىشا جا– زاعا تارتۇ قاچەتسىز نەمەسە جازاسى كەشىرىلگەن، ئوز ەر كىمەن تارىيەلەۋدى قابىلداغاندار. ئۇشىنىشى، لاڭكەستىك قىيىل قىلمىسى، ۋىشقارلىق قىلمىسى سەبەبىننن قىلمىسى تۇرقاتاندىرىلپ، جازاعا تارتىل– عان، جازا مەرزىمى تولىپ بوساتىلاردىڭ الدىندا ئالى دە قوعامدىق قاتەرى بار دەپ باعالانغان،

خالىق سوت مەكەمەسى زاڭ بوينىشا جازا مەرزىمى تولىپ بوساتىلغان سوڭ تارىيەلەۋگە ورنالاستىرۇعا ۇيعارلىغاندار. ئېىرىنىشى، ئۇشىنىشى تۇردەگىلەرگە «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ زاڭىنىڭ» 29 – تارمامىنداى، 30 – تار– مامىنداى بەلگىلەمەگە ساي، زاڭ بوينىشا كۆمەك– تەسۇ، تارىيەلەۋ نەمەسە تارىيەلەۋگە ورنالاستىرۇ جۇرگىزىلەدى. ەكىنشى تۇردەگىلەر ئۇشىن، كەڭ– شىلىك پەن قاناقدىق سايكەسىكەن قىلمىستىق سىستەر ساياساتى نەگىزىندە، از ساندىلارنا سوققى بەرد– لىپ، كوپ ساندىلارى قۇتقارتىلىپ، قىلمىسىن تاتم– عان، قىلمىسىنا وكىنگەن، تارىيەلەنۇدى ئوز ەركە– مەن قايلىداغاندار زاڭ بوينىشا اىپتاماۋ ۇيعارىمى جاسالغاننان كەيىن كۆمەكتەسۇ، تارىيەلەۋ جۇرگىزىلەدى.

شىنجاڭنىڭ تارىيەلەۋ – باۋلۇ قىزمەتىن ورسى– تەتۇنىنىڭ ناقتى زاڭدىق ئىارتىبى؛ قاتىستى وىرگان «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ قىلمىستىق سىستەر زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ قىلمىستىق سىستەر ارىز – شاعىم زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ زاڭى» سىياقتى قاتىستى زاڭ، زاڭ ەرەجەلەردەگى بەلگىلەمەلەرگە نەگىزدەلە وتىرىپ، قاتىستى ئىس – ارەكەتتىڭ سىيپاتى مەن كىناسىنا تۇرقاتاندىرۇ جۇر– گىزىپ، قاتىستى ادامداردى ئېىر جاقىتى ەتەدى. مۇنىڭ نىشىندە، ئېىرىنىشى تۇردەگى ادامداردى قوعام ھاۋىپسىزدىگى وىرگانى زاڭ بوينىشا ئېىر جاقىتى ەتىپ، تارىيەلەۋ – باۋلۇ ورتالىعى ولارعا كۆ– مەكتەسۇ، تارىيەلەۋ جۇرگىزەدى؛ ەكىنشى تۇردە– گى ادامدارعا قوعام ھاۋىپسىزدىك وىرگانى زاڭ بو– يىنشا بارلاۋ – تەكسىرۇ جۇرگىزىپ، پروكۇراتۇرا وىرگانى قاراپ تەكسىرۋىنە تاپسىر– عاننان كەيىن، پروكۇراتۇرا وىرگانى زاڭ بوينىشا اىپتاماۋ ۇيعارىمىن جاسايدى؛ كەيىىرىن پروكۇراتۇ– را وىرگانى ەلۇمەتتىك اىپتاۋ بەرگەن سوڭ، سوت وىرگانى زاڭ بوينىشا قاراپ، قىلمىسىن تۇرقاتاندى– رىپ، جازاعا تارتادى.

ناقتى لاڭكەستىك، ۋىشقارلىق بوينىشا زاڭعا قايشى قىلمىستىق دەلولاردا، زاڭ بەلگىلەمەلەرىنە ساي، ناقتى كىناسى مەن ئىستى ادامنىڭ بەينەسىنە قاراي وتىرىپ، پروكۇراتۇرا وىرگانى ەلۇمەتتىك اىپتاۋ بەرىپ، سوت وىرگانى قىلمىسىن تۇرقاتاندى– رىپ جازاعا تارتقاندارنان سىرت، كەيىىر دەلولار– دى قوعام ھاۋىپسىزدىك وىرگانى سىياقتى اكىمشىلىك وىرگاندار زاڭ بوينىشا ئېىر جاقىتى ەتەدى، كەيىىر دەلولارعا پروكۇراتۇرا وىرگانى زاڭ بوينىشا اىپتا– ماۋ ۇيعارىمىن جاسايدى. مۇنداي تۇرلىشە ئېىر جاقىتى ەتۇ ئىاسىلى مەن ئىارتىبى مەمەلكەتتىڭ كەڭشىلىك پەن قاناقدىق سايكەسكەن قىلمىستىق

تىك شەبەرلىككە تارىيەلەۋ – باۋلۇ جۇرگىزىلەدى، سونداي – اق تارىيەلەنۇشكە باعالاۋدا ولىشەمگە جەتكەن سوڭ وقۇ تاۋىسۇ كۆالىگى بىبەرلەدى. تارىيەلەنۇشى وقۇ تاۋىسقان سوڭ، ئوز ەركىمەن كاسىپ تاڭىداۋىنا بولادى، ياكى قاتىستى تاراۋلار ولاردىڭ جۇمىسقا ورنالاسۇىنا كۆمەكتەسۇىنە دە بولادى.

شىنجاڭنىڭ تارىيەلەۋ – باۋلۇ قىزمەتى خالىقا– رالىق قوعامنىڭ قاتىستى شارىتاتىندا، دارىپتەمەلە– رىندە بەلگىلەنگەن نەگىزگى پرىنسىپتەرگە دە ۇيلە– سەدى. خالىقارالىق قوعامنىڭ جاۋابكەرلىك ارقالاي بىلەتنن ئېىر مۇشمىسى رەتىندە، جۇڭگو بىرلەسكەن مەمەلكەتتەر ۇيىمىنىڭ خالىقارالىق لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ سەلبەستىگىندە جەتەكىشلىك جانە سايد– كەستىرۇ رولىن ساۋلەلەندىرۇىنە بەلسەنە قولداۋ كورسەتىپ، «بىرلەسكەن مەمەلكەتتەر ۇيىمىنىڭ ۇستاۋىن» جانە باسقا دا خالىقارالىق زاڭىداردىڭ پرىنسىپ – ولىشەمدەرىن نەگىزگە الۇعا تاياندى بولپ، بىرلەسكەن مەمەلكەتتەر ۇيىمى ھاۋىپسىز– دىك اللىقلار كەڭەسى ماقۇلداعان لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ جونىندەگى ئېىرسىپىرا قاۋلىلارن قولداپ، «بىرلەسكەن مەمەلكەتتەر ۇيىمىنىڭ ەلەم– دىك لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ سىرتانەگياسىنىڭ» (60/288) جايپاي اتقارلۇىن زور كۇشپەن ئلگەرد– لەتىپ كەلەدى. كەزەكتە جۇڭگو «لاڭكەستىك جا– رىلىستارغا تىيم سالۇ خالىقارالىق شارىتى»، «لاڭ– كەستىككە قارجىلاي قولداۋ كورسەتۇگە تىيم سالۇ خالىقارالىق شارىتى»، «يادىرولىق لاڭكەستىك ئىس – ارەكەتتەرگە تىيم سالۇ خالىقارالىق شارىتى»، «ادام بارىمتالاۋعا قارىسى تۇرۇ خالىقارالىق شارىتى» سىياقتى خالىقارالىق لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ شارىت– تارنا قوسىلغان. بۇدان سىرت، شاڭخاي سەلبەس– تىك ۇيىمى اياسىندا، جۇڭگو قاتىستى مەمەلكەتتەر– مەن «لاڭكەستىككە، بولشەكتەۋشلىككە جانە ۇشقا– رىلىققا سوققى بەرۋدىڭ شاڭخاي شارىتى»، «شاڭخاي سەلبەستىك ۇيىمىنا مۇشە ەلدەردىڭ سەلبەسىپ لاڭكەستىككە، بولشەكتەۋشلىككە جانە ۇشقارلىققا سوققى بەرۇ وي جۇلگەسى»، «شاڭخاي سەلبەستىك ۇيىمىنىڭ لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ شارىتى»، «شاڭخاي سەلبەستىك ۇيىمىنا مۇشە ەلدەر ەن اۋعانىستان ئىسلام رەسپۇبلىكاسى– نىڭ لاڭكەستىككە، ەسىرتكى اتكەزىشلىكىنە جانە ۇيىمىداىسقان قىلمىسقا سوققى بەرۇ ارەكەت جوسىپ– رى» سىياقتى جۇجاتناردى جاساستى.

بىرلەسكەن مەمەلكەتتەر ۇيىمىنىڭ «زورلىقتى كۇشتەن، ۋىشقارلىقتان ساقتانۇ ارەكەت جوسىپ– رى» (70/674) بايانداماسىندا؛ كەدەيلىك، جۇ– مىسىسىزدىق، جۇمىسقا ورنالاسۇ ورايى تاپشىى جانە ئېلىم دەڭگەيى تومەن بولۇ، سونداي – اق جۇمىسقا دەڭگەيى تومەن بولۇ، سونداي – اق زورلىقتى كۇش، ۋىشقارى توپتاردىڭ ئدىنى سە– نىمىدى، ۇلت – ۇلىستار ايسىرماشىلىغن جانە ساياسىي – يدەيىالىق جۇبەنى كەلسە – كەلمەس بۇرمالاۋ جانە ودان پايدالانۇ سىياقتى جاقىتار زور– لىقتى كۇشتىڭ، ۋىشقارلىقتىڭ قالىپتاستۇ استارى جانە سەبەبى بولپ وتىر دەپ اتاپ كورسەتىل– گەن. ارەكەت جوسپارىندا زورلىقتى كۇشتەن، ۋىشقارلىقتان ساقتانۇ ئۇشىن، ئسوز جوق، توتەپ بەرۇ شارالارن كەڭەيتىپ، اناعۇرلىم ەرتەرەك كىرىسىپ، زورلىقتى كۇشتى، ۋىشقارلىقتى تۇدىرا– تىن فاكىتورلاردى جويىپ، ساقتانۇ شارالارىنان پايدالانا وتىرىپ زورلىقتى كۇشكە، ۋىشقارلىققا سوققى بەرۇ ۇسىنىسى العا قويىلغان. ارەكەت جوسپارىندا مەمەلكەتتىڭ دامۇ ساياساتى مەن نا– ياندى دامۇ نىساناسىنىڭ بىردەيلىكىن ساقىتاپ، ئارقانداي فورماداعى كەدەيلىكتى جويىپ، ساپالى ئېىلىم بەرۇگە شىنايى كەپىلدىك ەتىپ، بارلىق حا– لىقتىڭ ومىرلىك ۇيرەنۇ ورايىنان يىگىلىكتەتۇىنە مۇمكىندىك جاساۋ؛ زورلىقتى كۇش، ۋىشقارى توپ– تازىداعى ادامدارعا ئېىلىم الۇ ورايىن جانە ەكونومىي– كالىق وراي بەرىپ، ولاردى زورلىقتى كۇش، ۇش– قارى توپىتاردان قول ۇزۇگە نىنئالاندىرۇ؛ جاستازدى ۇزدىكىسىز ۇيرەنۇ ورايىمەن، كاسىپتىك جاقىقان باۋلۇ بايلىغىمەن، شارۋاشلىق قۇرۇ قابىلەتى جا– عىنان باۋلۇئۇمەن قامىداۋ ورتاعا قويىلغان. شىنجاڭنىڭ تارىيەلەۋ – باۋلۇ قىزمەتىن ورسىتەتۇى جۇڭگونىڭ خالىقارالىق قوعامنىڭ لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ، ۋىشقارلىقتى الاستاۋ دارىپتەمەلەرىن جانە ونداعى ۇستانىھاردى تىياقتاندىرۇنىنىڭ ناقتى بەينەسى بولپ تابىلادى.

(جالغالىسى 6 – بەتتە)